

سخنان حجت الاسلام دکتر محمدیان در دهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد

بهترین فکرها و قلم‌ها برای دانش‌آموزان بنویسند

علی دشتی

اشاره

دهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، روز هفتم بهمن ماه سال ۱۳۹۲ در «مرکز آفرینش‌های هنری و ادبی» کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در تهران برگزار شد. در این مراسم که با حضور گروه‌هایی از پدیدآورندگان و ناشران کتاب‌های آموزشی، داوران این دوره از جشنواره، و تنی چند از مسئولان وزارت آموزش و پرورش برگزار شد، حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدیان، معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی که ریاست شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی را نیز بر عهده دارد، سخنان مبسوطی در خصوص ارزش کتاب و کتاب‌خوانی، لزوم دقت در تولید محتوای آموزشی برای دانش‌آموزان، تعامل با ناشران، تدوین کتاب‌های استاندارد آموزشی و قرار دادن چنین کتاب‌هایی در اولویت اول در نمایشگاه‌های کتاب بیان داشت که گزیده‌ای از آن را به خوانندگان عزیز تقدیم می‌داریم.

همه می‌خواهیم بگوییم که کتاب را دوست داریم

کتاب همیشه برای ما ارزشمند و محترم بوده و هست و برای همین است که همه ما دوست داریم، تعدادی از کتاب‌های مورد علاقه خودمان را در قفسه محل کار یا منزل قرار دهیم و بدین گونه علاقه و دوستی خودمان با کتاب را اعلام کنیم. به گفته بزرگان، حتی اگر فرصت کتاب خواندن نداشته باشیم و کتاب‌خوان هم نباشیم، می‌خواهیم بگوییم که کتاب را دوست داریم. کتاب هدیه‌ای است که همگان از آن کسب فضل می‌کنند و از آن برای خودشان منزلت می‌جویند. به همین دلیل است که عرض می‌کنم، تمام کسانی که در تولید و خلق یک کتاب مؤثر هستند، از جمله نویسندگان، ناشران، تصویرگران، ویراستاران و همه عواملی که باعث می‌شوند، یک نوشته در قامت یک کتاب خواندنی و ماندگار صورت واقع پیدا کند، ارزشمند و محترم هستند و قدر و منزلت آنان نزد اهل نظر بسیار والا و ستودنی است.

کتاب در زمره موضوعات بااهمیتی است که خداوند متعال به آن قسم یاد کرده است. خداوند قادر متعال در کنار آسمان، زمین، ستاره، ماه و خورشید، به قلم و آنچه می‌نویسد نیز سوگند یاد می‌کند و می‌فرماید: «ن والقلم و ما یسطرون».

معجزه‌های که خود اثباتگر حقانیت خود است

بسیاری از معجزات دیگر ادیان، معمولاً یک معجزه تجربی حسی است که زمان آن به پایان رسیده است. مانند اینکه بیماری شفا می‌یابد یا مرده‌ای زنده می‌شود. همه این‌ها به ارائه شواهدی نیاز دارند. در مقابل، معجزه پیامبر خاتم (ص) معجزه‌های همیشه زنده است. قرآن به‌عنوان سندی جاودانه، در دسترس همه کسانی است که می‌خواهند روی موضوع تحقیق کنند و یا احیاناً درباره آن تردید کنند. هر تردیدی اعم از اینکه این کتاب، کتاب پیامبر بوده یا نبوده، معجزه بوده یا نبوده و یا هر سؤال دیگری که وجود داشته باشد، از طریق خود قرآن عظیم قابل پاسخگویی و اثبات است.

هنوز هم آن ادعایی که در ۱۴۰۰ سال و اندی پیش خداوند متعال نسبت به این کتاب آگاهی بخش کرده و فرموده است که: «حتی اگر می‌توانید یک آیه مانند آن بیاورید»، به جای خود باقی است. هنوز و تا ابد هم این باب باز است که اگر احدی، ادعای زمینی بودن این کتاب را دارد، حتی یک آیه به‌مانند آن بیاورد.

این موضوع نشانگر آن است که در دین مبین اسلام، کتابت ارزش دارد و به دنبال آن، قرائت و خواندن ارزشمند و مهم است؛ تا آنجا که باز هم خداوند متعال می‌فرماید: «اقرا باسم ربک الذی خلق». به‌همین دلیل خواندن و قرائت در آموزه‌های دینی ما در دین اسلام از جایگاه والا و ارزشمندی برخوردار است.

با اندکی توجه خواهیم دید که باز هم در اینکه اسم این معجزه جاوید هم کتاب و هم قرآن است، لطافتی وجود دارد. قرآن یعنی خواندنی و همین است که اساساً گوهر خواندن، چنین جایگاه و منزلتی نزد مسلمانان دارد. به‌همین قیاس قلم، نوشتن و کتابت در دین و سنت ائمه (علیهم السلام) از جایگاه و شأن والا و بالایی برخوردار است. لذا بسیار شایسته است که معتقدین به شریعت اسلام، اهل نوشتن و کتاب را به‌عنوان نویسنده و مؤلف گرامی بدارند و آنان را قدر بشناسند. اگر خلاف این باشد، جای تعجب و شگفتی خواهد داشت.

تولید فکر و نشر آثار خواندنی برای دانش‌آموزان، باید به‌دقت مورد توجه قرار گیرد

اگر در زمانی‌هایی ما از این آموزه‌های آسمانی فاصله گرفته‌ایم و در مقطعی مانند زمان حکومت پهلوی، بی‌سوادی افراد جامعه (بر اساس سرشماری سال ۱۳۵۵) به بیش از نیمی از جمعیت ما بالغ می‌شده، حاکی از غفلت و دور شدن ما از این امر مهم و اساسی

بوده است. یعنی رسیدن میزان بی‌سوادی به ۵۴ درصد جمعیت، موضوعی است که جای تأسف و شگفتی دارد. یا عدم برخورداری ۴۶ درصد از دختران ما از نعمت سواد، جای افسوس و شگفتی دارد که متأسفانه ما آن را تجربه کرده‌ایم. اکنون به لطف الهی و برکت انقلاب اسلامی، این آمارهای تأسف‌بار به کل دگرگون شده‌اند و خوش‌بختانه شرایطی فراهم شده است که جمعیت قابل توجهی از جامعه ما با افتخار و سربلندی، از نعمت سواد و آگاهی برخوردار شده‌اند. البته اینکه در جمهوری اسلامی ایران همه جمعیت هم باسواد بشوند، جای تعجب ندارد و اگر هم فاصله‌ای با آن داریم، این فاصله باید جبران شود.

ما معتقدیم که تولید فکر و نشر آثار خواندنی برای احاد جامعه و به‌خصوص قشر دانش‌آموزان، باید به‌دقت مورد توجه قرار گیرد. اگر در جمهوری اسلامی مناسبت‌های متفاوتی وجود دارند که پدیدآورندگان این آثار، یعنی نویسندگان، مؤلفان، تولیدکنندگان کتاب و کسانی که در خدمت نشر هستند، مورد توجه و تقدیر قرار می‌گیرند، جای خوش‌حالی است. امیدواریم که این توجه و

قدرشناسی بیشتر از پیش انجام گیرد و موجب رونق بیشتر این حوزه شود. اساساً چنین کاری در زمره وظایف حاکمیت است و توجه به آن می‌تواند جزو انجام وظایف شایسته‌ای باشد که تلاشگران حوزه نشر و کتاب را دلگرم‌تر و نسبت‌به‌این‌کار امیدوارتر می‌سازد.

ناشران آموزشی، همکاران بی‌منت آموزشی و پرورش

جشنواره کتاب‌های آموزشی هم در همین راستا اقدام می‌کند و خدا را شکر می‌کنیم که این کار به همت و دوراندیشی همکاران ما در سال‌های گذشته آغاز شده است و با همراهی و همکاری مؤثر ناشران آموزشی و پدیدآورندگان

این آثار، به شایستگی تداوم پیدا کرده است. در این آشفته بازار اقتصاد که عده‌ای می‌کوشند سرمایه خود را در جایی به‌کار گیرند تا فردا، دو تا سه برابر سود کنند، ما هم باید به‌دنبال این باشیم که از یک ناشر یا مؤلف که عمر و سرمایه خود را برای تولید کتاب خوب صرف می‌کند، به‌خوبی و شایستگی تقدیر و قدرشناسی شود تا این رفاقت و همراهی بتواند تداوم و تأثیر بیشتری داشته باشد.

به‌همین دلیل من به نوبه خودم و به نمایندگی از سوی دستگاه تعلیم و تربیت، دست تمامی نویسندگان، ناشران و پدیدآورندگانی را که آثار خوب و خواندنی برای دانش‌آموزان تولید می‌کنند، می‌بوسم و به‌عنوان یک پدر، خودم را قدرداران این زحمات و تلاش‌های خالصانه می‌دانم. امیدوارم این عزیزان اجر نهایی و شایسته خودشان

تمام کسانی که در تولید و خلق یک کتاب مؤثر هستند، از جمله نویسندگان، ناشران، تصویرگران، ویراستاران و همه عواملی که باعث می‌شوند یک نوشته در قامت یک کتاب خواندنی و ماندگار صورت واقع پیدا کند، ارزشمند و محترم هستند و قدر و منزلت آنان نزد اهل نظر بسیار والا و ستودنی است

و کتابخانه‌های ما مملو از کتاب‌هایی باشند که دانش‌آموزان برای امانت گرفتن آن‌ها، همیشه در انتظار باشند و با شوق و علاقه آن‌ها را بخوانند. پدید آوردن چنین کتاب‌هایی وظیفه‌ما و شماست. ما سال‌هاست که این مطلب را در سازمان پژوهش تعقیب می‌کنیم و موفق شده‌ایم چند قدمی را هم در تعقیب این موضوع با همکاری شما برداریم.

اعتقاد داریم بچه‌ها بهترین‌های ما هستند و به همین اعتبار، بهترین فکرها، بهترین نویسنده‌ها و بهترین تصویرگرها باید برای دانش‌آموزان کار کنند و بهترین کاغذ و مواد را برای تولید کتاب درسی به خدمت بگیریم.

کتاب‌های مناسب اولویت اول نمایشگاه‌های کتاب مدارس

نکته دیگری که از سیاست‌های جدید این حوزه به شمار می‌آید این است که کتاب‌های نمایشگاه‌های کتاب که در حوزه آموزش و پرورش و یا با نظر آموزش و پرورش برگزار می‌شوند، باید از میان کتاب‌های مفید و مناسبی انتخاب شوند که این سازمان انتخاب و معرفی شده‌اند و از سامانه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی عبور کرده‌اند. به این ترتیب، آثار ناشران و مؤلفانی که برای آموزش و پرورش و در راستای سیاست‌های این وزارتخانه کتاب تولید کرده‌اند، از امتیاز حضور و عرضه در این نمایشگاه‌ها برخوردار می‌شوند. زمانی که شهرداری تهران حدود سه میلیارد تومان بابت کتاب‌های عرضه شده در «نمایشگاه یاد یار مهربان» هزینه می‌کند، چرا نباید کتاب‌های معرفی شده و مناسب آموزشی در اولویت خرید کتاب برای این نمایشگاه قرار گیرند؟

یقین داریم که با انجام این کار هم از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که ارائه کتاب‌های مفید و منطبق بر اهداف آموزشی و تربیتی در آن اولویت دارد، پشتیبانی مؤثرتری خواهد شد و هم ناشران همراه و همدل با آموزش و پرورش از مزیت‌های خرید کتاب‌های خود برخوردار خواهند شد. این کار باعث خواهد شد تا فارغ از هر رانتی و سفارشی، کتاب‌هایی در این نمایشگاه‌ها ارائه شوند که از مسیر ارزشیابی‌های علمی و حرفه‌ای طرح سامان‌دهی عبور کرده و مجوز ورود به کتابخانه‌ها و کیف دانش‌آموزان و کلاس درس را با شایستگی به دست آورده‌اند.

ناشرانی که راه خود را می‌روند!

حتما شما هم به بچه‌ها و سرنوشت این کشور علاقه‌مند هستید که عمر و سرمایه و وقت خود را گذاشته‌اید تا برایشان کاری کنید. کمک کنید و بگویید چه باید بکنیم تا تولیدات این حوزه همانی باشد که واقعا مورد نیاز بچه‌هاست و خانواده‌های آنان با صرف هزینه و

را از خداوند متعال و خالق مهربان دریافت کنند. شک ندارم که شما عزیزان به‌عنوان همکاران بی‌منت آموزش و پرورش، با هدف پیشرفت و آبادانی ایران عزیز دست به کاری چنین بزرگ زده‌اید و بدان و نتایج درخشان آن اعتماد و اطمینان دارید. در فردای روشن این کشور، همگان قدرشناس این زحمات و تلاش‌های خالصانه و صادقانه شما خواهند بود.

به کمک ناشران آموزشی در این مسیر قدم‌های مؤثری برداشته‌ایم

انشاءالله قصد داریم در آینده، علاوه بر آنکه کتاب‌های خوب را شناسایی و در سطح جشنواره معرفی و از ناشران و مؤلفان قدرشناسی کنیم، آن‌ها را در کتاب‌های درسی به مدارس، دانش‌آموزان و خانواده‌ها معرفی کنیم تا این معرفی و شناسایی به همین جشنواره و نهایتاً کتاب‌نامه‌های رشد محدود نباشد. از سوی دیگر، علاوه بر کتاب آموزشی، دیگر مواد و رسانه‌های آموزشی، مانند آثار مجازی، مجلات مناسب و نرم‌افزارهای آموزشی هم در کتاب‌های درسی معرفی خواهند شد.

من شخصاً قائل به این هستم که هیچ چیز رسانه‌ای جای کتاب را در زمینه تعلیم و تربیت نخواهد گرفت؛ همچنان که تا امروز نگرفته است. نه سینما، نه رادیو، نه تلویزیون و نه هیچ وسیله دیگری تا به حال جایگزین کتاب نشده است. کتاب برای

همیشه کتاب می‌ماند و بوی خوش کاغذ هر شامه‌ای را می‌نوازد. اما اگر از لابه‌لای این صفحات کاغذی، عطش لازم ایجاد نشود باید مواد و رسانه‌های دیگر آموزشی هم به کمک بیایند تا هیچ نیاز و مطالبه‌ای بی‌پاسخ و سرگردان نماند و کتاب درسی مهجور نشود.

آب کم جو تشنگی آور به دست تا بجوشد آبت از بالا و پست

من در این جمع صمیمی و علاقه‌مند می‌توانم این جمله را عرض کنم و بگویم: «کاری کنید که کتاب‌های ما یک بار مصرف نباشند.» کاری کنیم که کتاب‌های ما حمل‌کننده فرهنگ غنی ایرانی و اسلامی ما باشند و آداب و سنن ما در آن متجلی باشند. در یک کلام این‌گونه نباشند که بگویند کتاب‌های شما فقط به یک بار خواندن می‌ارزند! این کتاب‌ها باید آن قدر ارزش، اعتبار و محتوا داشته باشند که بین دانش‌آموزان و علاقه‌مندان دست‌به‌دست شوند و بچه‌ها سراغ و نشانی کتاب‌های ما را از یکدیگر بگیرند. کتاب‌های ما باید آن قدر در کتابخانه‌ها ورق بخورند که جای انگشت دانش‌آموز بر گوشه صفحات مانده باشد. کتابدارها بدانند دانش‌آموزان چه کتابی را می‌خواهند

خداوند متعال می‌فرماید:
«اِقْرَا بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ»
و به‌همین دلیل، خواندن و قرائت در آموزه‌های دینی ما در دین اسلام جایگاه والا و ارزشمندی دارد

از زبان و ادب فارسی و رسم‌الخط فارسی، واژه‌گزینی و توجه به امر ویرایش شد. من همانجا عرض کردم، شما به‌عنوان دستگاه مسئول و حاکمیتی که نظارت بر این امور را بر عهده دارید، با تبلیغات صورت گرفته برای همین تولیداتی که به آن‌ها اشکال دارید، چه برخوردی می‌کنید؟ آیا با تبلیغاتی که به‌عنوان معجزه در زمینه زبان‌آموزی صورت می‌گیرند، روبه‌رو و مواجه شده‌اید؟ آیا این آثار را دیده‌اید و خوانده‌اید؟ و بعد هم عرض کردم که من این آثار را خوانده‌ام و متأسف شده‌ام. بنده معتقدم، تعصب ناشران، مؤلفان و نویسندگان کتاب‌های درسی و تولیدکنندگان و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی می‌تواند سد محکمی در برابر این انحراف و اعوجاج آموزشی ایجاد کند.

مجدداً از حضور همهٔ استادان، بزرگواران و میهمانان عزیز تشکر می‌کنم و همهٔ شما عزیزان را به خدای بزرگ می‌سپارم.

سرمایهٔ خود آن را از شما و دستگاه تعلیم و تربیت طلب می‌کنند. راهکار شما چیست؟

ما می‌توانیم به معلم‌هایمان بگوییم فلان کتاب‌های نامناسب را نخرند و بگوییم مدارس فلان کار را نکنند و آن‌ها هم با اعتمادی که به ما خدمت‌گزاران خود دارند، به این حرف‌ها گوش می‌دهند. اما بالاخره این جلدهای رنگارنگ و گاه اغواگر و گول زننده و با عناوینی که گاه القاگر روش‌های مناسب هستند، راهی برای ورود به مدارس، خانواده‌ها و کیف بچه‌ها باز می‌کنند. آیا حمیت صنفی اقتضا می‌کند که ما نسبت به این آثار موضعی صنفی بگیریم؟ من آسیب‌زایی برخی از این کتاب‌ها را بیشتر از دیگر تولیدات می‌دانم.

مدتی پیش در خدمت جناب آقای دکتر حداد عادل و برخی اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی بودیم و صحبت از صیانت